Bazele programării l Abstracția în programare. Proceduri. Funcții

lector univ. D.V. Moglan mogdiana@gmail.com

Abstracția în programare

Nivel de abstracție este o modalitate de "ascundere" a detaliilor de realizare a unei mulțimi de posibilități funcționale.

Abstracția în programare

Abstracția controlului: utilizarea sistematică a subprogramelor și structurilor de control.

Abstracția datelor: reflectarea adecvată a datelor în structurile de date ale limbajelor de programare.

Abstracția în programare se realizează cu ajutorul subprogramelor.

Subprograme

În rezolvarea problemelor apar următoarele situații care necesită o rezolvare:

- o secvență dintr-un algoritm se repetă;
- există mai multe algoritme care au nevoie de un anumit calcul.

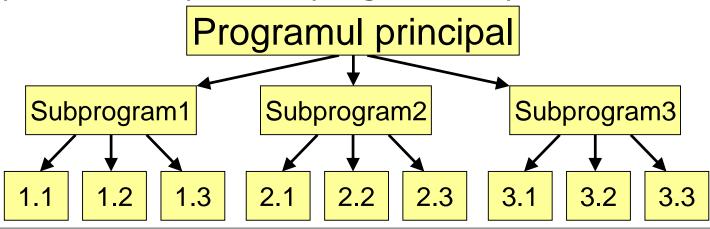
Un **subprogram** reprezintă un ansamblu alcătuit din tipuri de date, variabile și instrucțiuni scrise în vederea unei anumite prelucrări (calcule, citiri, scrieri), care se identifică printr-un nume și care poate fi executat doar daca este apelat.

Să se calculeze aria totală a două loturi dreptunghiulare.

```
Algoritm Aria totala 1
Var
 S, A,B, S_total: real
Begin
//calcularea ariei primului lot
                                          poate fi structurat
 ReadReal(a)
                                          ca subalgoritm:
 ReadReal(b)
                                          Algoritm Aria 1 lot
 S:=a*b
                                          Begin
 S total:=S
                          'Fragment
                                              ReadReal(a)
//calcularea ariei lotului 2 comun
                                              ReadReal(b)
 ReadReal(a)
                                              S:=a*b
 ReadReal(b)
                                          End
 S:=a*b
 S total:=S total+s
End
```

Avantajele folosirii subprogramelor

- reducerea dimensiunilor textului sursă al programelor;
- scurtarea timpului de elaborare a programelor, prin utilizarea aceluiași subprogram în programe diferite;
- economisirea spațiului de memorie, la execuția programului;
- sistematizarea elaborării programelor, prin divizarea unei probleme mai complicate în probleme mai simple, tratate prin subprograme separate.

Subprograme

În limbajele de programare subprogramele se realizează cu ajutorul procedurilor și funcțiilor.

Utilizarea subprogramelor presupune determinarea a două elemente esențiale:

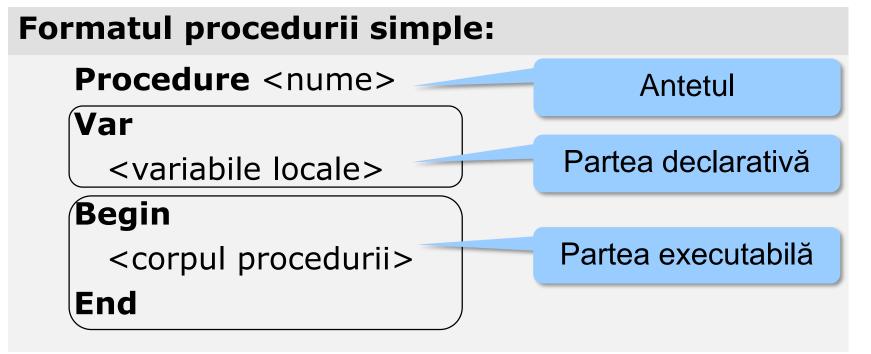
- Precizarea grupului de instrucţiuni comune;
- Specificarea locului sau locurilor din program în care grupul de instrucțiuni trebuie executat.

Definirea și apelul subprogramelor

Definirea subprogramului este inclusă în partea declarativă a algoritmului, prin identificarea conținutului instrucțiunilor comune.

Apelul subprogramului reprezintă instrucțiunile din grupul comun, care urmează să fie executat.

Definiția și apelul unei proceduri simple

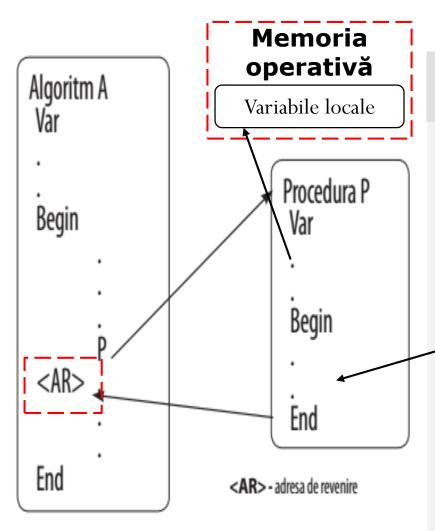
Antetul precizează numele procedurii, care este utilizat în program, în fiecare din apelurile acesteia.

Corpul procedurii are o parte declarativă și una executabilă.

Partea declarativă - declararea datelor (variabilelor).

Partea executabilă – instrucțiunile care se vor executa la apelul procedurii.

Execuţia apelului de procedură

Execuția unei proceduri simple:

- 1. Se memorizează adresa de revenire (adresa instrucțiunii care urmează după instrucțiunea de apel);
- 2. Se alocă memorie pentru variabilele locale ale procedurii;
- **⊰3.** Se execută corpul procedurii;
- **4.** Se eliberează memoria, ocupată de variabilele locale;
- **5.** Se reia execuția procedurii apelante, de la instrucțiunea imediat următoare apelului.

Variabile locale și variabile globale

Variabilele declarate în procedură se numesc variabile locale.

Ele pot fi folosite numai în această procedură și nu pot fi accesate în exteriorul ei.

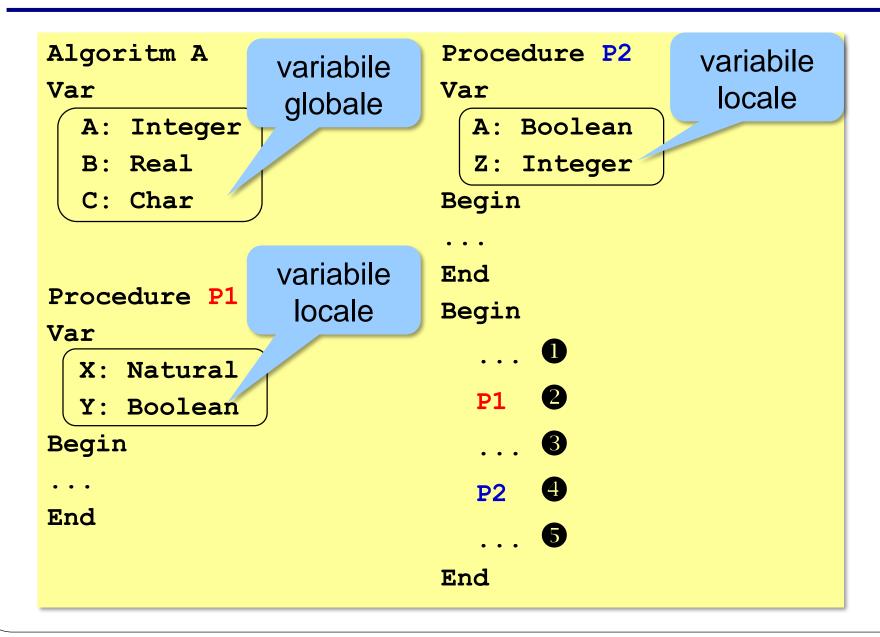
Variabilele declarate în algoritmul principal se numesc variabile globale.

Domeniul de vizibilitate al variabilelor globale este întregul algoritm, inclusiv procedurile algoritmului.

Observaţii

- O variabilă locală există numai în timpul execuţiei procedurii în care este declarată.
- 2. Variabilele locale sunt **nedefinite** până la începutul execuţiei procedurii, nu sunt iniţializate la apelul procedurii şi nici nu-şi păstrează valoarea de la un apel la altul.
- 3. În corpul procedurii pot fi accesate variabilele locale ale procedurii date şi variabilele globale.

Variabile locale și variabile globale

Procedură cu parametri

Formatul procedurii cu parametri:

Procedure <nume> (lista parametrilor formali)

Var

<variabile locale>

Begin

<corpul procedurii>

End

Antetul

Partea declarativă

Partea executabilă

Procedura calculează oricâte valori.

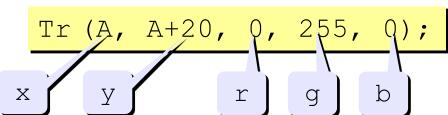
Lista parametrilor formali va conţine descrierile tuturor intrărilor şi a tuturor ieşirilor procedurii.

Apelul procedurii cu parametri:

<nume_procedură> (lista parametrilor actuali)

Proceduri. Particularități

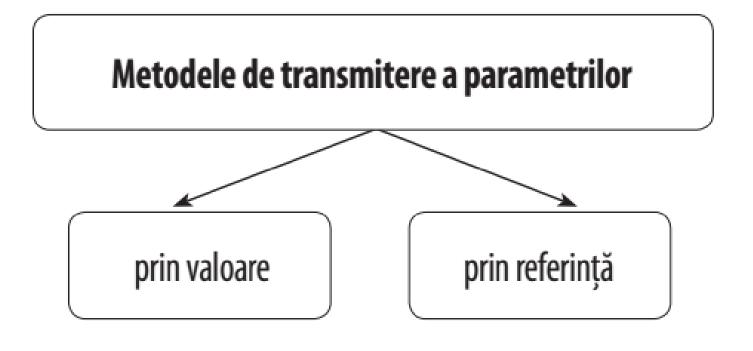
- toate procedurile se află mai sus de programul principal;
- numărul parametrilor actuali trebuie să coincidă cu numărul parametrilor formali;
- în antetul procedurii se enumeră parametrii formali, care se indică prin nume, deoarece se pot modifica; procedure Tr(x, y, r, g, b: integer)
- parametrii formali sunt cunoscuţi în procedură şi nu pot fi utilizaţi în afara procedurii;
- la apelul procedurii în paranteze se indică parametrii actuali (constantă, variabilă, expresie) în aceeași ordine.

Metodele de transmitere a parametrilor

Caracteristicile parametrilor formali:

- numele parametrului se recomandă să fie sugestiv, să sugereze natura datelor;
- tipul de date se alege în funcție de natura datelor;
- metoda de transmitere a parametrului.

Transmiterea parametrilor prin valoare

Descrierea parametrilor formali:

<nume_parametru>: <tip_date>

Parametrii actuali pot fi: constante, variabile sau expresii, tipul de date al cărora este compatibil cu tipul parametrului formal corespunzător.

Metoda de transmitere prin valoare poate fi utilizată numai în cazul parametrilor de intrare ai procedurii.

Transmiterea parametrilor prin valoare

Execuția unei proceduri dacă parametrii sunt transmişi prin valoare:

- se memorizează adresa de revenire (adresa instrucțiunii care urmează după instrucținea de apel);
- se calculează valoarea fiecărui parametru actual;
- se alocă memorie pentru parametrii formali, transmişi prin valoare şi pentru variabilele locale ale procedurii; valorile parametrilor actuali calculate sunt atribuite parametrilor formali, iniţializându-le;
- se execută corpul procedurii;
- se eliberează memoria, ocupată de parametrii formali, transmişi prin valoare şi de variabilele locale;
- se reia execuţia procedurii apelante de la instrucţiunea imediat următoare apelului.

Proceduri cu parametri

Exemplu. Afișați pe ecran scrierea binară a numărului întreg (0..255) pe 8 biți.

Algoritm:

$$178 \Rightarrow 10110010_2$$

Cum afişăm prima cifră?

$$n := 1$$
 0 5 4 3 2 1 0 ordinele $n := 1$ 0 1 1 0 0 1 0,

n div 128

n mod 128

Cum afișăm a doua cifră?

nl div 64

Proceduri cu parametri

Exemplu. Afișați pe ecran scrierea binară a numărului întreg (0..255) pe 8 biți.

Rezolvare:

```
k:=128
while k>0 do
    WriteInt(n div k)
    n:= n mod k
    k:= k div 2
end
```

n	k	Afișare
178	128	1

$$178 \Rightarrow 10110010$$

Descrierea algoritmului

```
Algoritm binCode
 procedure printBin(n: integer)
 var k: integer
begin variabile locale
                                      Parametrii formali -
                                      datele, care modifică
   k := 128
                                      lucrul procedurii.
   while k > 0 do
      WriteInt(n d/v k)
      n := n \mod k
      k := k \operatorname{div} 2
   end
 end
                         Valoarea
                     parametrului actual
Begin
  printBin (99)
End
```

Exemplu. Aria totală

End

Să se calculeze aria totală a două loturi dreptunghiulare.

```
Algoritm Aria_totala
   Var
       A1, B1, A2, B2, S_total: Real
    Procedure Aria_1_lot2 (Latura1: Real, Latura2: Real)
   Var
       S: Real
    Begin
       S:=Latura1 * Latura2
       S_total:= S_total+ S
    End
    Begin
       S total:=0
       ReadReal(A1, B1)
       Aria_1_lot2(A1,B1)
       ReadReal(A2, B2)
       Aria_1_lot2(A2,B2)
       WriteReal(S_total)
```

Traseul executării

Instructiunea	Tast.	Ecran	A 1	B1	A2	B2	S_ total	Lat_1	Lat_2	s
			Χ	Χ	Χ	Χ	Χ			
ReadReal(A1)	2		2							
ReadReal(B1)	3			3						
S_total:=0							0			
Aria_1_lot2(A1,B1)								2	3	Χ
S:=Latura1*Latura2										6
S_total:=S_total+S							6			
ReadReal(A2)	4				4					
ReadReal(B2)	5					5				
Aria_1_lot2(A2,B2)								4	5	Χ
S:=Latura1*Latura2										20
S_total:=S_total+S							26			
WritReal(S_total)		26								

Exemplu. Divizorii

End

Să se afișeze divizorii numerelor naturale din intervalul [A..B].

```
Algoritm Afisare_divizori
    Var
        A, B, k: Natural
    Procedure Divizor (N: Natural)
    Var I: Natural
    Begin
        For I:=1 to N step 1
           If N mod I = 0 Then
               WriteNat(I)
           End
        End
    End
    Begin
        ReadNat(A, B)
        For k := A to B step 1
            Divizor(k)
            WriteIn
        End
```

Descrierea parametrilor formali:

Var <nume_parametru>: <tip_date>

- Parametrii de ieșire se transmit numai prin referință.
- Parametrul actual corespunzător parametrului formal, transmis prin referință, poate fi numai variabilă.
- Modificările parametrilor formali, transmişi prin referință ai unei proceduri persistă şi după terminarea execuției procedurii. O schimbare a parametrului formal se reflectă în parametrul actual corespunzător.
- Dacă parametrul de intrare reprezintă o structură voluminoasă, va fi mai raţională transmiterea lui prin referinţă.

Execuția unei proceduri dacă parametrii sunt transmiși și prin referință:

- se memorizează adresa de revenire (adresa instrucțiunii care urmează după instrucțiunea de apel);
- se calculează valoarea fiecărui parametru actual transmis prin valoare;
- se alocă memorie pentru parametrii formali, transmiși prin valoare și pentru variabilele locale ale procedurii;
- valorile parametrilor actuali calculate sunt atribuite parametrilor formali, inițializând-le;

Execuția unei proceduri dacă parametrii sunt transmiși și prin referință:

- se instalează corespondența dintre parametrul formal transmis prin referință și parametrul actual corespunzător (adresarea la parametrul formal va accesa zona de memorie care aparține parametrului actual);
- se execută corpul procedurii;
- se eliberează memoria, ocupată de parametrii formali, transmişi prin valoare şi de variabilele locale;
- se reia execuția procedurii apelante, de la instrucțiunea imediat următoare apelului.

Exemplu. Interschimbare a două variabile

Să se scrie o procedură care să interschimbe valorile a două variabile.

```
Algoritm Exchange prin valoare var x, y: integer

procedure Swap(a, b: integer)
var c: integer
begin
c:=a a:=b b:=c
end
```

begin
 x:= 2
 y:= 3
 Swap(x, y)
 WriteInt(x,y)
end.

Procedură funcționează cu copiile parametrilor transmiși prin valoare!

2 3

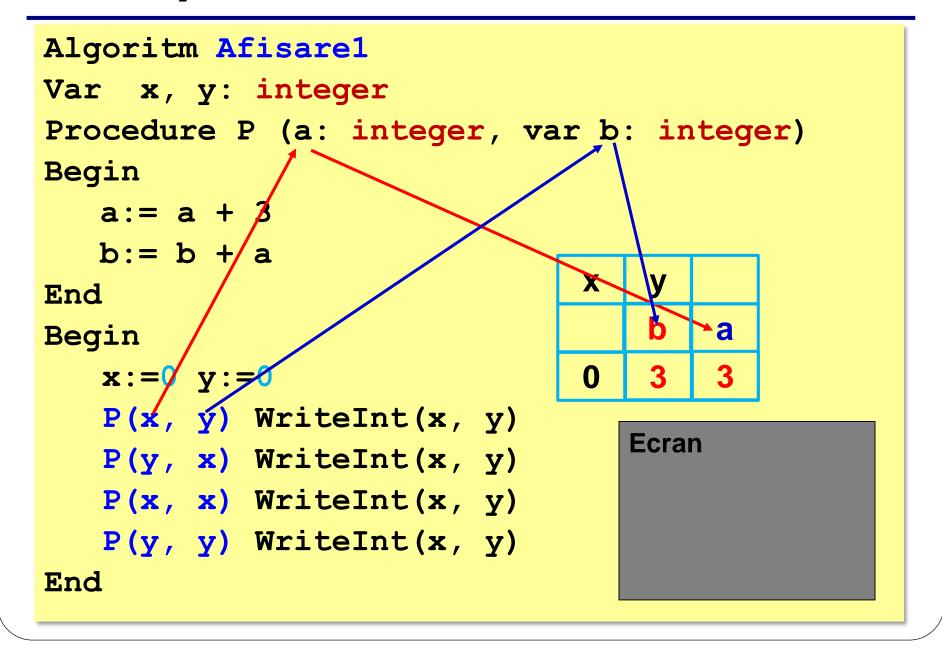
De ce nu funcționează?

variabilele se pot schimba

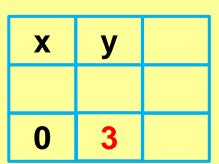
```
procedure Swap( var a, b: integer)
var c: integer
begin
   c:=a a:=b b:=c
end
transmiterea
prin referință
```

Apelul:

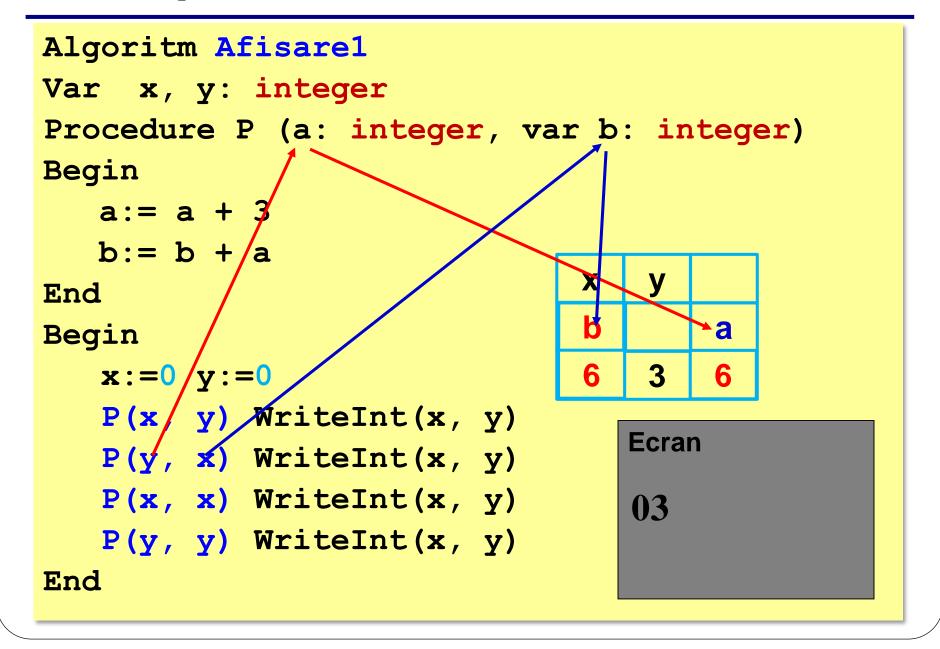
```
var a, b: integer
...
Swap(a, b) { corect }
Swap(2, 3) { incorect }
Swap(a, b+3) { incorect }
```


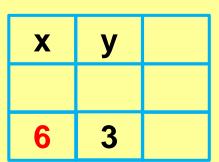
```
Algoritm Afisare1
Var x, y: integer
Procedure P (a: integer, var b: integer)
Begin
  a := a + 3
  b := b + a
End
Begin
   x := 0 y := 0
   P(x, y) WriteInt(x, y)
   P(y, x) WriteInt(x, y)
   P(x, x) WriteInt(x, y)
   P(y, y) WriteInt(x, y)
End
```


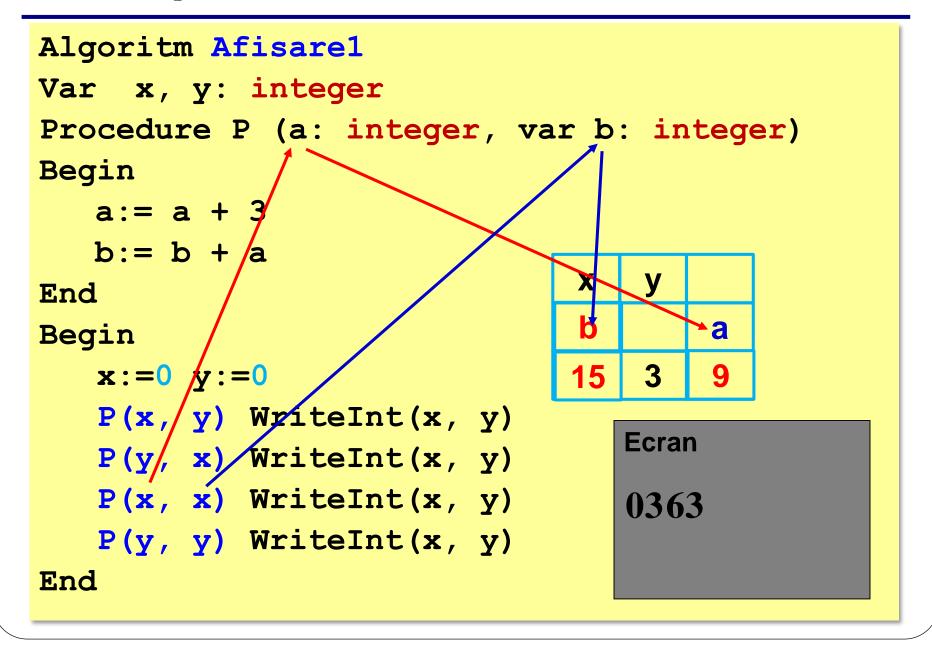


```
Algoritm Afisare1
Var x, y: integer
Procedure P (a: integer, var b: integer)
Begin
  a := a + 3
  b := b + a
End
Begin
   x := 0 y := 0
   P(x, y) WriteInt(x, y)
   P(y, x) WriteInt(x, y)
   P(x, x) WriteInt(x, y)
   P(y, y) WriteInt(x, y)
End
```


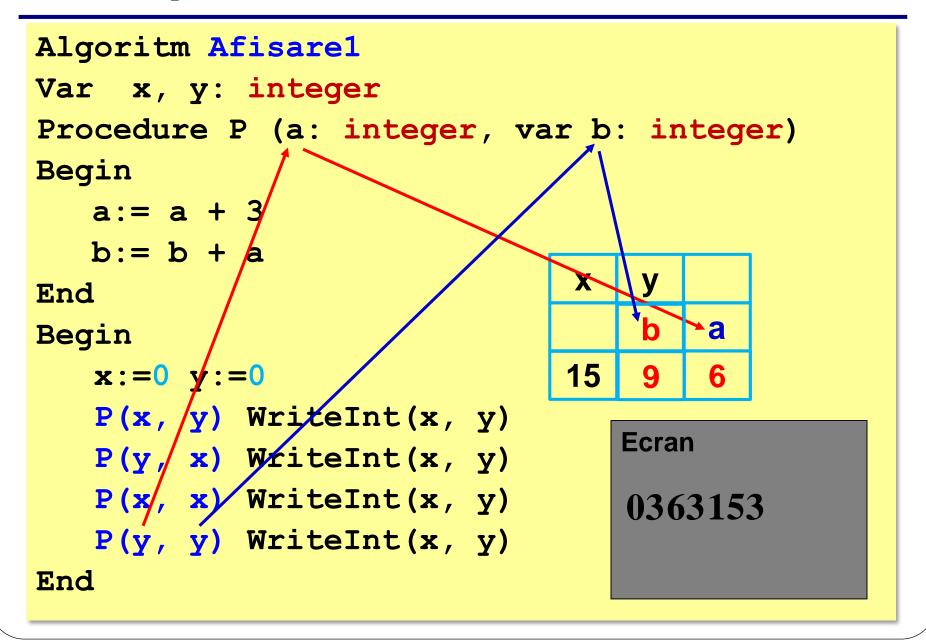


```
Algoritm Afisare1
Var x, y: integer
Procedure P (a: integer, var b: integer)
Begin
  a := a + 3
  b := b + a
End
Begin
   x := 0 y := 0
   P(x, y) WriteInt(x, y)
   P(y, x) WriteInt(x, y)
   P(x, x) WriteInt(x, y)
   P(y, y) WriteInt(x, y)
End
```


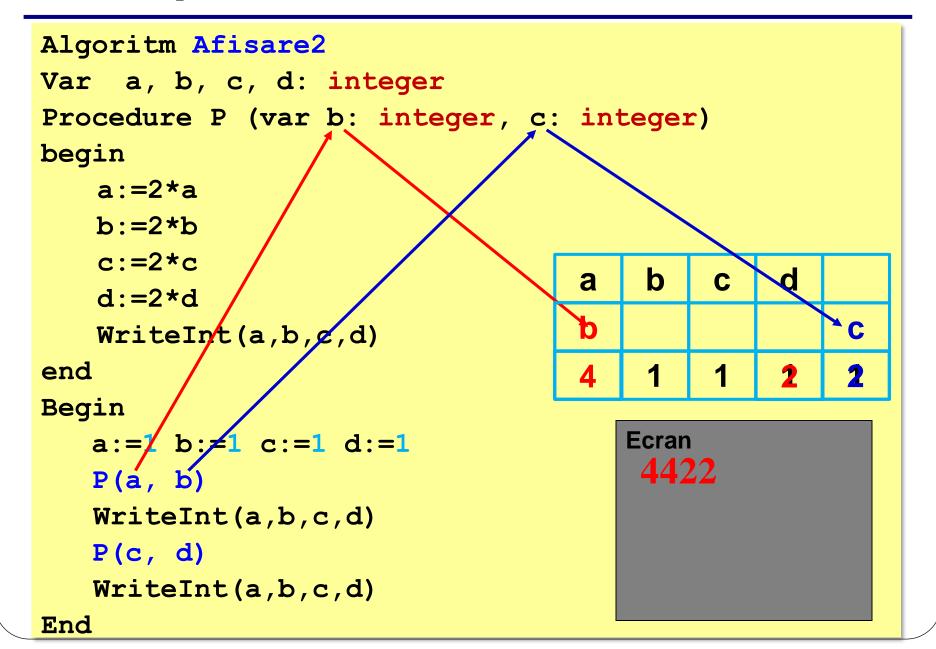


```
Algoritm Afisare1
Var x, y: integer
Procedure P (a: integer, var b: integer)
Begin
  a := a + 3
  b := b + a
End
Begin
   x := 0 y := 0
   P(x, y) WriteInt(x, y)
   P(y, x) WriteInt(x, y)
   P(x, x) WriteInt(x, y)
   P(y, y) WriteInt(x, y)
End
```

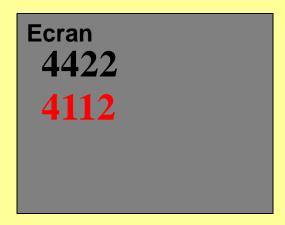
X	у	
15	9	

Ecran 0363153159


```
Algoritm Afisare2
Var a, b, c, d: integer
Procedure P (var b: integer, c: integer)
begin
   a:=2*a
   b := 2*b
   c := 2 * c
   d:=2*d
   WriteInt(a,b,c,d)
end
Begin
   a:=1 b:=1 c:=1 d:=1
   P(a, b)
   WriteInt(a,b,c,d)
   P(c, d)
   WriteInt(a,b,c,d)
End
```

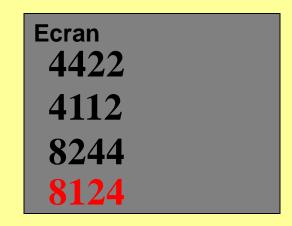
а	b	С	d	
4	1	1	2	


```
Algoritm Afisare2
Var a, b, c, d: integer
Procedure P (var b: integer, c: integer)
begin
   a:=2*a
   b := 2*b
   c:=2*c
   d:=2*d
   WriteInt(a,b,c,d)
end
                                                4
Begin
   a:=1 \ b:=1 \ c:=1 \ d:=1
                                      Ecran
                                       4422
   P(a, /b)
   WriteInt(a,b,c,d)
                                       4112
   P(c, d)
                                       8244
   WriteInt(a,b,c,d)
End
```

```
Algoritm Afisare2
Var a, b, c, d: integer
Procedure P (var b: integer, c: integer)
begin
   a:=2*a
   b := 2*b
   c := 2 * c
   d:=2*d
   WriteInt(a,b,c,d)
end
Begin
   a:=1 b:=1 c:=1 d:=1
   P(a, b)
   WriteInt(a,b,c,d)
   P(c, d)
   WriteInt(a,b,c,d)
End
```

а	b	С	d	
8	1	2	4	

Exemplu. Aria totală

Să se calculeze aria totală a două loturi dreptunghiulare.

```
Algoritm Aria_totala
 Var
       A1, B1, A2, B2: Real
       S1, S2, S total: Real
 Procedure Aria_1_lot3 (Latura1, Latura2: Real, Var S:Real)
 Begin
       S:=Latura1 * Latura2
 End
 Begin
       ReadReal(A1, B1)
       Aria_1_lot3(A1, B1, S1)
       ReadReal(A2, B2)
       Aria_1_lot3(A2, B2, S2)
       S_{total} := S1+S2
       WriteReal(S_total)
 End
```

Tehnologia elaborării unei proceduri

- Se alege un nume sugestiv în calitate de nume al procedurii;
- Se identifcă parametrii de intrare şi cei de ieşire;
- Se alege metoda de transmitere a parametrilor: parametrii de intrare pot fi transmişi prin valoare; parametrii de ieşire pot fi transmişi numai prin referinţă;
- Se descrie lista parametrilor formali ai procedurii;
- Se elaborează corpul procedurii, presupunând că valorile parametrilor de intrare sunt cunoscute.

Funcții

Funcția – este un subalgoritm (subprogram), rezultatul căruia este o careva valoare.

Exemple:

- calcularea $\sin x$, $\cos x$, \sqrt{x}
- efectuarea calculelor după formule complexe
- răspuns la întrebare (este număr prim sau nu?)

Pentru ce?

- pentru efectuarea calculelor similare în diferite locuri a programului;
- pentru crearea bibliotecilor de funcții

Funcții

Forma generală a definiției unei funcții:

```
Function <nume> (lista_parametri_formali): tip_rezultat
Var
```

<variabile locale>

Begin

<corpul funcției>

End

Lista parametrilor formali conține descrierea tuturor parametrilor de intrare. Parametrii funcției pot fi transmiși atât prin valoare, cât și prin referință.

Rezultatul calculat de o funcție este de tip elementar sau String specificat în antet. Rezultatul calculat de funcție se întoarce programului apelant cu ajutorul operatorului **Return <expresie>**.

Funcții. Particularități

• antetul se începe cu cuvântul **function**

```
function Max (a, b: integer): integer
```

 parametrii formali se descriu în același mod ca și pentru proceduri

```
function qq( a, b: integer, x: real ): real
```

 parametrii funcției pot fi transmiși atât prin valoare, cât și prin referință

```
function Max ( var a:integer, b: integer): integer
```

 la sfârșitul antetului după semnul : se indică tipul rezultatului

```
function Max (a, b: integer): integer
```

 toate funcțiile se descriu mai sus de programul principal

Funcții. Particularități

• pot fi declarate și utilizate variabile locale

```
function qq (a, b: integer): real

var x, y: real

begin
...
end
```

• rezultatul calculat de funcție se întoarce programului apelant cu ajutorul operatorului **Return <expresie>**

```
function Max (a, b: integer): integer
var N_max: integer
begin
...
Return N_max
end
```

Apelul funcției

Sintaxa apelului unei funcții:

... < nume_funcţie >(lista_parametri_actuali)

Apelul funcției se face chiar în expresia care utilizează valoarea calculată de funcție. Apelul funcției poate să apară în orice expresie, ca operand care are tipul rezultatului funcției.

Funcțiile sunt tratate ca și variabile. Ele pot fi folosite în cadrul:

- expresiilor aritmetice şi logice;
- în cadrul apelului altor funcții pe post de parametri actuali;
- în cadrul instrucțiunilor Return.

Apelul funcției

Mecanismul de apel al unei funcții:

- se face transferul parametrilor actuali funcției:
- se calculează valoarea fiecărui parametru actual transmis prin valoare;
- se alocă memorie pentru parametrii formali, transmiși prin valoare și pentru variabilele locale ale funcției;
- valorile parametrilor actuali calculate sunt atribuite parametrilor formali, iniţializându-le;
- se instalează corespondența dintre parametrul formal transmis prin referință și parametrul actual corespunzător;
- se execută corpul funcției; ca urmare, este calculată valoarea funcției;
- această valoare este valoarea operandului, folosită, în continuare, la reluarea evaluării expresiei ce conține apelul funcției.

Exemplu. Suma cifrelor

Să se calculeze suma cifrelor a unui număr natural.

```
Algoritm Sum
function sumDigits(n: natural): natural
var sum: natural
begin
                                   tipul rezultatului
   sum:=0
   while n <> 0 do
     sum := sum + n \mod 10
     n := n \operatorname{div} 10
   end
                      transmiterea
   Return sum
                       rezultatului
end
begin
  WriteNat(sumDigits(12345))
end
```

Utilizarea funcțiilor

```
x:= 2*sumDigits(n+5)
z:= sumDigits(k) + sumDigits(m)
if sumDigits(n) mod 2 = 0 then
  WriteString('Suma cifrelor este pară')
  WriteString('Ea este egală cu ')
  WriteNat(sumDigits(n))
end
```

OF

Funcția care întoarce valoarea întreagă poate fi utilizată în locurile unde se pot folosi valori întregi!

Exemplu. Maximul dintre 3 numere

```
Să se calculeze S=max(a,b,c)+max(d,e,f).
```

```
Algoritm Suma_max
Var
     A,B,C,D,E,F: Integer
     S: Integer
Function Max(N1, N2, N3: Integer): Integer
Var N_max: Integer
Begin
  If N1>N2 Then N max:=N1
   Else N max := N2
  End
  End
   Return N_max
End
```

Exemplu. Maximul dintre 3 numere

```
Begin
      ReadInt(A)
      ReadInt(B)
      ReadInt(C)
      ReadInt(D)
      ReadInt(E)
      ReadInt(F)
      S:=Max(A,B,C)+Max(D,E,F)
      WriteInt(S)
End
```

Tehnologia elaborării unei funcții

- Se alege un nume sugestiv în calitate de nume al funcției;
- Se identifică parametrii de intrare;
- Se alege metoda de transmitere a parametrilor;
- Se descrie lista parametrilor formali ai funcției;
- Se determină tipul de date ale rezultatului funcţiei;
- Se elaborează corpul funcției, presupunând că valorile parametrilor de intrare sunt cunoscute.

Sarcini pentru lucrul independent

- 1. Scrieţi o procedură care determină suma divizorilor unui număr natural.
- 2. Scrieți o funcție logică care determină dacă un caracter este cifră.
- 3. Scrieți o procedură care calculează suma cifrelor impare ale unui număr și produsul cifrelor pare ale acestuia.
- 4. Scrieți o funcție care calculează distanța dintre două puncte în plan $A(x_1,y_1)$ și $B(x_2,y_2)$.